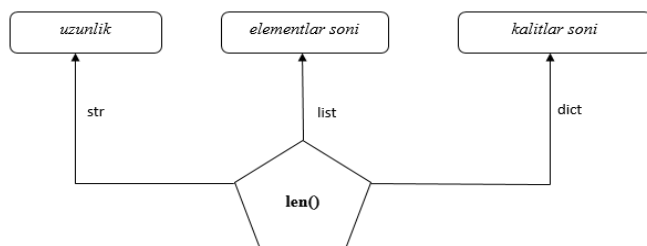

mumkin. Keling, bu qanday ishlashiga misolni ko'rib chiqaylik.

```
>>> print(len("Python"))
6
>>> print(len(["Python", "Java", "C++"]))
3
>>> print(len({"Name": "Dilfuza", "Address": "Uzbekistan"}))
2
```

Bu yerda biz len() funksiyasi bilan qator, ro'yxat, kortej, to'plam va lug'at kabi turli xil ma'lumotlar turlari ishlashi mumkinligini ko'rishimiz mumkin. Biroq, biz har bir ma'lumot turiga xos ma'lumotlarni qaytarishini ko'rishimiz mumkin (3-rasm).

3-rasm: len() funksiyasining polimorfizmi.

Polimorfizm - bu turli sinflarda bir xil usulning har xil xatti-harakatlari. Misol uchun, biz ikkita raqamni qo'shishimiz mumkin va ikkita satr qo'shishimiz mumkin. Bu holda biz boshqa natijaga erishamiz, chunki raqamlar va satrlar turli sinflardir.

Yuqorida biz Pythonning obyektga yo'naltirilgan dasturlashni qo'llab-quvvatlashining barcha asoslarini ko'rib chiqdik. Ma'lumotlar atributlari va moslashtirilgan usullar bilan oddiy sinflarni qanday yaratishni ko'rdik. Shuningdek, biz sinflarni qanday meros qilib olish va qo'shimcha ma'lumotlar atributlari va qo'shimcha usullarni qanday qo'shish va usullarni qanday qilib "amalga oshirish" mumkinligini ko'rib chiqdik. Agar biz sinfni meros qilib olsak, lekin quyi sinfimiz taqdim etadigan usullarni cheklamoqchi bo'lsak, uni amalga oshirish kerak bo'ladi, lekin undan ehtiyotkorlik bilan foydalanish kerak, chunki u pastki sinfdan uning asosiy sinflaridan biri ishlatilishi mumkin bo'lgan joyda foydalanish mumkin degan taxmini buzadi, ya'ni, polimorfizmi buzadi. Maxsus sinflar muammosiz birlashtirilishi mumkin, shunda ular Pythonning o'rnatilgan va kutubxona sinflari bilan bir xil sintaksislarni qo'llab-quvvatlaydi. Bunga maxsus usullarni qo'llash orqali erishiladi.

Adabiyotlar

1. Kölling, M., The Problem of Teaching Object-Oriented Programming, Part 1: Languages, Journal of Object-Oriented Programming, 11(8): 8-15, 1999.
2. Paul Barry. Head First Python. O'Reilly Media, 2010. -P. 494 . Series: Head First.
3. Python programming: 2 in 1. Theory and Practice by Techs Ed Academy, 2020.
4. Васильев А.Н. Python на примерах. Практический курс по программированию. - СПб.: Наука и Техника, 2016. - 432 с.
5. Сузи Р.А. Язык программирования Python. Курс лекций. - СПб: Питер. 2005. - 206 с.
6. Saidova D. E. Analysis of the Problems of the Teaching Object-Oriented Programming to Students //International Journal of Social Science Research and Review. - 2022. - T. 5. - №. 6. - C. 229-234.
7. Жураев Т. Информатика дарслари самарадорлигини оширишда замонавий педагогик технологиялардан фойдаланиш. НГПИ имени Ажинияза. // «Фан ва жамият». 2015. №. 1. -С.47-50.
8. <https://habr.com/ru> - Полиморфизм в Python.
9. <https://python.ivan-shamaev.ru> - Classes, methods Python 3. OOP examples.
10. <https://pythonworld.ru> - Python3 для начинающих: Инкапсуляция, наследование, полиморфизм.

REZYUME. Maqolada talabalarga obyektga yo'naltirilgan dasturlashni o'rgatish metodologiyasi tadqiq etilgan bo'lib, Python dasturlash tilining xususiyatlari va uning obyektga yo'naltirilgan dasturlashdagi afzalliklari hamda o'quv jarayonida qo'llaniladigan ta'lim metodlariga integratsiyalangan holatda tavsiflangan.

РЕЗЮМЕ. В статье исследуется методика обучения студентов объектно-ориентированному программированию, описываются особенности языка программирования Python и его преимущества в объектно-ориентированном программировании, а также его интеграция в методы обучения, используемые в процессе обучения.

SUMMARY. The article explores the methodology for teaching students object-oriented programming, describes the features of the Python programming language and its advantages in object-oriented programming, as well as its integration into teaching methods used in the learning process.

YOSHLARNI JISMONIY TARBIYA VA SPORT ORQALI SOG'LOMLASHTIRISHDA IJTIMOY FAOLLIK SIFATLARINING TAKOMILLASHTIRISH ZARURIYATI

A.Y.Saidova – o'qituvchi

E.A.Erkaev – o'qituvchi

Farg'ona politexnika instituti

Tayach so'zlari: ta'lim, tarbiya, barkamol avlod, integratsiya, shaxs, jismoniy tarbiya, ma'naviy-axloqiy tarbiya, harakatli o'yinlar, ma'naviy-axloqiy mezon, didaktik tamoyil.

Ключевые слова: образование, воспитание, гармонично развитое поколение, интеграция, личность, физическое воспитание, духовно-нравственное воспитание, подвижные игры, духовно-нравственные критерии, дидактический принцип.

Key words: education, upbringing, harmoniously developed generation, integration, personality, physical education, spiritual and moral education, action games, spiritual and moral criteria, didactic principle.

Mamlakat sportchisi - bu millat vakili, mavjud jamiyat kishisining axloqiy namunasidir. O'zbek sportchisining axloq normalari yuqori darajada shakllangan, fikrlash doirasi keng, ma'naviy boy, kirisshuvchan, yaxshi tashkilotchi bo'la oladigan insonni tarbiyalash nazarda tutiladi. Bu mezonlar ayniqsa navqiron mamlakatimiz yoshlari uchun taalluqlidir. Sportchi axloqiy tarbiyasining xususiyatlari, uni jismoniy tarbiya jarayonida amalga oshirilishiga quyidagicha yo'nalish va shakl berilmoqda. Jamoatchilik burchiga ijtimoiy munosabatda bo'lish, faoliyatni o'z shaxsiy ishi bilan teng qo'yish, jamiyat va davlat ishini past darajada deb bilmaslik. O'zining jismoniy tarbiyasiga ongli munosabatda bo'lish, Vatan talabiga

doimo tayyor turish - bu har bir jamiyat a'zosining umumiy burchi hisoblanadi. Mamlakat sportchisini xalqaro maydondagi g'alabalarini hal qiluvchi omili, o'z xalqi, Vatani oldidagi javobgarlik burchini his qila olishida.

Mamlakatimizning yangi taraqqiyot bosqichida yoshlar ijtimoiy faolligini oshirishning institusional tizimini takomillashtirish zarurati yuzaga kelganligi va yoshlar ijtimoiy faolligini oshirish - aniq maqsadga qaratilgan tashkiliy-pedagogik jarayon ekanligi, unda yoshlarda shakllangan ijtimoiy faollik sifatlarining takomillashtirilishi va boyitib borilishi zarurati asoslanadi. Zero, «bugungi kunda mamlakatimizni yangilash va modernizatsiya qilish, uni innovatsion asosda rivojlantirish, o'z oldimizga qo'ygan

ko'p qirrali va murakkab vazifalarni amalga oshirish maqsadida biz zamonaviy va kreativ fikrlaydigan, har qanday vaziyatda ham mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir bo'lgan, g'ayrat-shijoatli, intellektual salohiyati yuksak, vatanparvar yosh kadrlarga davlat va jamiyat boshqaruvida muhim vazifalarni ishonib topshirmoqdamiz» [1]. Shuning uchun ijtimoiy faol ergashtiruvchi, liderlik sifatiga ega, mas'uliyatli, fidoyi va vatanparvar yoshlarni tarbiyalash dolzarb pedagogik vazifalardan biriga aylanmoqda.

Ta'lim muassasalarida o'quvchi-yoshlarni jismoniy madaniyatini rivojlantirish masalasida mustaqillikning ilk yillarida normativ huquqiy hujjatlar orqali tadrijiy yuksaltirish asoslari yaratildi. Masalan, 1992-yil 14-yanvarda «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi qonun qabul qilindi, unda jamiyatimizda sport bilan shug'ullanish, jismoniy tarbiyani rivojlantirish kelajak avlodni jismoniy madaniyat ko'nikmalari asosida tarbiyalash masalalarining huquqiy asosi yaratildi. 2000-yilda ushbu qonunning yangi tahrirda qabul qilinishi va o'zgarishlar kiritilishi orqali mamlakatimizda jismoniy madaniyat sohasida yangi davr boshlandi.

Shuningdek, 1992-yil iyulda qabul qilingan va 1997-yilda yangi tahrirda qabul qilingan «Ta'lim to'g'risida»gi qonunda ham ta'lim oluvchilarning salomatligini muhofaza qilish va musthakamlashni kafolatlovchi shart-sharoitlar yaratish, o'qish, mehnat qilish va dam olish uchun ta'lim muassasalari mas'uldir deyilgan. O'zbekistonda yangilanishlar jarayoni birinchi Prezidentimizning «Qonunlar o'zgarishlar jarayonlaridan avval yurishi kerak», degan ko'rsatmasi asosida amalga oshiriladi. Mustaqillikning dastlabki yillarida O'zbekiston Respublikasining «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi Qonuni qabul qilindi. Ushbu qonunning ikkinchi tahriri 2000-yil 26-mayda tasdiqlandi. O'zbekiston Respublikasining «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi Qonunining yangi tahriri 2015-yil 4-sentabrda qabul qilindi. Mazkur Qonunda O'zbekiston hukumatining jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish huquqiy-me'yoriy asoslari Konstitutsiya va xalqaro huquq meyor mos ravishda yaratilgan [2].

Talaba-yoshlarni sifatli ta'lim olishlari va jismoniy barkamol bo'lib voyaga yetishlari uchun imkoniyatlarning yaratilishi, qonuniylashtirilishi ularning yorqin kelajagi garovi hisoblanadi.

O'zbekistonning Birinchi Prezidenti Islom Karimovning «Ta'lim-tarbiya va kadrlar tayyorlash tizimini tubdan isloh qilish, barkamol avlodni voyaga yetkazish to'g'risidagi» Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 27-maydagi qarori va boshqa rasmiy hujjatlar asosida «Sog'lom avlod» dasturi ishlab chiqilda va amaliyotga olib kirildi. Dastur «Sog'lom ona va sog'lom bola» tamoyili asosida jamiyatda sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirish, sport va sog'lomlashtirish faoliyatlarini yo'lga qo'yish orqali jismoniy madaniyatni rivojlantirish, ta'lim-tarbiya jarayonida jismoniy tarbiyalash amaliyotini qo'llash orqali jismoniy madaniyatning pedagogik texnologiyalarini ishlab chiqish asoslari yaratildi. Shu bilan birga, maxsus maktablar, ya'ni nogiron va jismonan ojiz bolalar uchun va nogironlar sport klublari faoliyatini takomillashtirish orqali yoshlarda jismoniy madaniyat ko'nikmalarini o'stirish, ularni chiniqtirish, jismoniy nuqsonlarini bartaraf etish uchun ta'lim-tarbiya jarayonida ham jismoniy mashqlar orqali ta'sir ko'rsatish texnologiyalarini yaratish zarurati paydo bo'ldi [3].

2019-2023-yillar davrida O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va ommaviy sportni rivojlantirish konsepsiyasiga muvofiq innovatsion fikrlaydigan kadrlarni tayyorlash va tanlashni tashkil etish tizimi yaratiladi. Unga muvofiq jismoniy tarbiya va ommaviy sport sohasiga ma'muriy kadrlar tayyorlash jarayoniga sportni boshqarishning maxsus dasturlarini joriy etish,

professional, menejerlar, sport tibbiyot xodimlari va psixologlar uchun seminarlar o'tkazish, Sport Management (sportni boshqarish), Sport Leadership (sportda rahbarlik qilish), Sport Administration (sport ma'muriyatchiligi) yo'nalishlari bo'yicha yetakchi jahon sport markazlarida tajriba o'rtirishlarni tashkil etiladi [4].

Innovatsion yondashuv asosida o'quvchi-yoshlarni jismoniy madaniyatini rivojlantirishning pedagogik jarayonini mamlakatimizda o'tkaziladigan uch bosqichli sport musobaqalari muhim ahamiyatga ega. Zero, «Umid nihollari», «Barkamol avlod», «Universiada» sport o'yinlarini o'z ichiga olgan yaxlit tizimning amalga oshirilishi mamlakatimiz yoshlarini jismoniy madaniyatini o'stirishdagi evolyutsion o'sib boruvchi jarayon sifatida ma'no kasb etadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchi-yoshlarni jismoniy madaniyatni rivojlantirish jarayonining pedagogik asoslari va ta'lim texnologiyalari yaratilishi bilan birga sport klubi kengashi faoliyatini ham takomillashtirish, faoliyatini kengaytirish, o'quvchi-yoshlarni jismoniy madaniyatni rivojlantirish bilan bog'liq darsdan tashqari to'garaklar, sport o'yinlari va tayyorlov guruhlarini faoliyatini takomillashtirish metodikasini ishlab chiqilgan.

Shuningdek, 2019-2023-yillar davrida O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va ommaviy sportni rivojlantirish konsepsiyasida ta'lim muassasalarining o'quv dasturlariga o'quvchilarning jismoniy faolligini rag'batlantiruvchi sog'lom turmush tarzi yuritish ko'nikmalarini shakllantirish va sog'lom ovqatlanish bo'yicha tadbirlar va maxsus kurslarni kiritish vazifalari ham tashkil etilishi belgilangan. Ta'lim muassasalari o'quvchi-yoshlarni jismoniy madaniyatni rivojlantirish jarayonida ta'lim muassasalaridagi jismoniy tarbiya har bir viloyatda qurib bitkazilgan olimpiya xazinalari tayyorlash kasb hunar kollejlari faoliyati muhim ahamiyatga ega. Chunki ular orqali o'quvchi-yoshlarni jismoniy barkamollik, jismoniy tarbiya va sport bilan bog'liq pedagogik faoliyat mezonlari, jismoniy madaniyat ko'nikmalarini o'stirish asoslari ishlab chiqiladi, tajriba o'tkaziladi. Shuningdek, o'quvchi-yoshlarni jismoniy madaniyatga tayyorlashga doir ilmiy tadqiqot ishlari olib boriladi va tajribalar tashkil etilishi orqali natijalar tahlili o'tkaziladi.

Jamiyatimizda yoshlarda milliy qadriyatlar va urf-odatlariga ijobiy munosabatni shakllantirishda qadriyatlar va an'analarga sodiqlik ruhida tarbiyalashda ta'lim tizimi samarali faoliyatni amalga oshiradi. Talaba-yoshlarda jismoniy madaniyat ko'nikmalarini rivojlantirishda jismoniy tarbiya darslari bilan birga, xalq milliy o'yinlari va sayohatlar tizimini yaratish muhim bosqich hisoblanadi.

Yoshlarda jismoniy madaniyatni rivojlantirish masalasi har doim davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan biri sifatida qaralgan. Ta'lim tizimida ham Davlat ta'lim standarti asosida o'quvchi-yoshlarni jismoniy madaniyatni rivojlantirishda bosqichma bosqich, uzviylik asosida Jismoniy tarbiya darsining joriy qilinishi, alohida dars soatlari belgilanishi muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Bu orqali davlat o'quvchi-yoshlarning jismoniy rivojlanishi, har tomonlama barkamollikka erishuviga tizimli yondashib, aniq strategiya asosida ishlar tashkil qilinadi. Pedagogik jarayonda ham jismoniy madaniyatni pedagogik rivojlantirish metodikasi, shakllari va ta'lim texnologiyasini yaratishga doir fundamental tadqiqotlar yo'lga qo'yildi. Jumladan, 1999-yilda umumta'lim maktablari uchun Jismoniy tarbiya dasturi ishlab chiqildi. Dasturning mazmunida sinflar, o'quvchilarning yoshi, jinsi va jismoniy tayyorgarligini hisobga olgan holda gimnastika, yengil atletika, sport va harakatli o'yinlar, suzish, kurash va milliy raqslar o'z ifodasini topgan [5]. Lekin bu dasturni amalga oshirishda bir qancha tashkiliy va ta'limiy muammolar borligi namoyon bo'ldi.

Xulosa qilib aytganda, jismoniy madaniyat ko'nikmalarini, xususan, jismoniy sifatlarini rivojlantirishning zarurati yuqoriligi va natijasi salmoqliligi ko'zga yaqqol tashlanib turibdi. Shuni qayd etish kerakki, jismoniy sifatlarini rivojlantirishda ularning (kuch, tezkorlik,

chaqqonlik, chidamlilik va hokazolarning) barchasini o'zaro uzviy bog'lab olib borishni tarbiya jarayoni taqazo qiladi. Lekin sportning ma'lum bir turida muayyan fazilat kuchliroq shakllanadi, rivojlanadi va u yetakchi harakat sifati tarzida nomoyon bo'ladi.

Adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2 jild. -Toshkent: «O'zbekiston», 2018. 491-b.
2. «Xalq so'zi», 1992-yil 23-iyul, 1997-yil 3-sentyabr sonlari
3. Шакиржанова К.Т., Джалилова Л.А. Узбекистон республикасида мустақиллик йилларида жисмоний тарбия ва спортнинг ривожланиши //Замонавий таълим / современное образование. 2016, -С. 9, 65.
4. 2019-2023-yillar davrida O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va ommaviy sportni rivojlantirish konsepsiyasi. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 2019 yil 14 fevral. www.lex.uz
5. Эшназаров Ж. Жисмоний маданият тарихи ва бошқариш. –Тошкент: Фан ва технология. 2008, 283-б.
6. Эгамбердиева Т.А., Тоштемиров О.А. "Талаба-ёшларнинг жисмоний фаоллиги ва маданиятини юксалтиришнинг инновацион-педагогик хусусиятлари" *Фан-Спортга* 5 (2020): 56-59
7. Mamazufarovich, Abdugapparov Abdullaion, and Sulavmonov Ergashbov Radiaboevich. "UNITY OF UPBRINGING AND DEVELOPMENT OF HARMONIOUSLY DEVELOPED GENERATION IN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION." *Innovative Technoloqica: Methodical Research Journal* 2.10 (2021): 57-60.
8. Ivanovna, Mixeeva Aleksandra, Toshtemirov Otabek Abidovich Abidovich, and Saidova Aziza Yakubovna. "Strengthening the Health and Spiritual Maturity of Young People through Physical Education and Sports." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES* 2.6 (2021): 64-67.
9. Atamukhamedova, M. R., Yormatov, G. S., & Erkaev, E. A. (2019). Relations between basic exchange and sprint. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(10), 304-308.

REZYUME. Ushbu maqolada yoshlar ijtimoiy faolligini oshirishning zarurati yuzaga kelganligi va yoshlar ijtimoiy faolligini oshirish – aniq maqsadga qaratilgan tashkiliy-pedagogik jarayon ekanligi, unda yoshlarda shakllangan ijtimoiy faollik sifatlarining takomillashtirilishi va boyitib borilishi masalasi asoslangan.

РЕЗЮМЕ. Возникает необходимость повышения социальной активности молодежи и повышение социальной активности молодежи представляет собой целенаправленный организационно-педагогический процесс, основанный на необходимости совершенствования и обогащения сформированных у молодежи качеств социальной активности.

SUMMARY. There is a need to increase the social activity of young people and the increase in the social activity of young people is a purposeful organizational and pedagogical process based on the need to improve and enrich the qualities of social activity formed among young people.

ТАЛАБА-ЁШЛАРНИ СПОРТ МУСОБАҚАЛАРИГА ТАЙЁРЛАШ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МУҲИМ ПЕДАГОГИК МУАММО СИФАТИДА

С.Сапарниязов – ассистент ўқитувчи

Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Нукус филиали

Таянч сўзлар: талаба, спорт мусобақалари, жисмоний тарбия, жисмоний маданият, оммавий спорт, спорт мусобақаларига тайёрлаш тизими.

Ключевые слова: студент, спортивные соревнования, физическое воспитание, физическая культура, массовый спорт, система подготовки к спортивным соревнованиям.

Key words: student, sport competitions, physical education, physical culture, mass sports, the system of preparation for sports competitions.

Аҳолининг барча катламларини, айниқса, ёшларни жисмоний тарбия ва оммавий спорт билан кенг камраб олишни таъминлайдиган инновацион шакллар ва механизмларни ишлаб чиқиш ва жорий этишни ташкил этиш бўйича Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва оммавий спортни 2019-2023 йиллар даврида ривожлантириш концепциясида жисмоний тарбия ва оммавий спорт соҳасини тўлиқ қўламда ривожлантириш йўлида Республика маҳаллалари, туманлари ва минтақалари бўйича тегишли ҳудудларда аҳолининг жинс-ёш таркиби хусусиятларини, ижтимоий-иқтисодий шарт-шароитларни ҳисобга олган ҳолда ўтказиладиган спорт тадбирларининг оммавийлиги ва мунтазамлигини таъминлаб соғлом турмуш тарзини оммалаштириш, аҳолининг барча катламларини жисмоний тарбия ва оммавий спорт билан шуғулланишга кенг жалб этиш ишлари доирасида спорт муассасалари, ижро этувчи ҳокимият органлари ва жойларда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ўзаро ҳамкорлигининг намунавий моделини ишлаб чиқиш ва жорий этиш, аҳолининг турли катламларини камраб олишни кенгайтиришга мўлжалланиб ўтказиладиган «Спорт — ҳаёт тарзи» спорт ва жисмоний тарбия — оммавий мавзули тадбирларнинг турлари хилма-хил бўлиши ва тез-тез ўтказилишини, янги медиа-технологиялардан фойдаланган ҳолда фаол иштирокчиларни моддий ва маънавий рағбатлантириш чораларини таъминлаш, Жисмоний тарбия ва оммавий спорт соҳасида, шу жумладан, инновацион ғоялар ва технологияларни

ишлаб чиқишни қўллаб-қувватлаш учун илмий-тадқиқот ва инновацион фаолиятни ривожлантиришга инвестицияларни кенг жалб этиш, фуқароларда кичик ёшдан бошлаб соғлом турмуш тарзига, жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланишга, соғлом, кучли ва амалий ижобий қизиқишни сингдиришга йўналтирилган тизимнинг янада ривожланишини таъминлайдиган норматив-ҳуқуқий базани шакллантириш каби вазифалар белгиланган бўлиб, **2019-2023 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва оммавий спортни ривожлантириш концепциясини амалга оширишдан кутилаётган натижалар қуйидагиларни ўз ичига олган:**

- жисмоний тарбия ва оммавий спорт соҳасини модернизация қилишнинг олдинга қўйилган вазифаларини ҳал этиш иқтисодий инновацион ривожлантиришни таъминлашнинг устувор йўналишларидан ва Ўзбекистон Республикасининг геосиёсий рақобатбардошлилигидан келиб чиқиб мамлакат инсон капиталини аниқ мақсадни қўзлаб шакллантиришнинг кенг имкониятларини таъминлайди.

- 2019-2023 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва оммавий спортни ривожлантириш концепциясини амалга ошириш:

- аҳолини, айниқса, ёшларни жисмоний тарбия ва оммавий спорт билан шуғулланишга кенг жалб этиш учун қулай шарт-шароитлар яратишга;